

**Denne artikkelen er først publisert av Guovdageainnu historjasearvi/Kautokeino historielag, i deres årbok 2024. Artikkelen er skrevet av Inger-marie Oskal, på samisk. Forfatteren har selv oversatt den til norsk.**

## **De første samiske utvandrerne til Amerika i 1894**

– 130 år siden –

Skrevet og oversatt til norsk av:

**INGER-MARIE OSKAL**

**I år (2024) er det 130 år siden den første gruppen med samer ble hentet til Amerika/Alaska for å lære inuittene reindrift. Hvem var disse menneskene? Hvorfor dro de? Hvordan gikk det med dem? Vi vil utforske disse spørsmålene i denne artikkelen.**

I 2025 blir det i Norge markeringer av 200-årsjubileet for den norske emigrasjonen til Amerika. Den 4. juli 1825 dro 52 norske emigranter fra Stavanger til Amerika med skipet Restoration. Dette regnes som starten på organisert utvandring i Norge. Disse nordmennene dro fordi det var dårlige levekår for dem i Norge. Samene dro fordi den amerikanske staten trengte deres hjelp. De fikk utbetalt lønn, og hadde fri reise, og gratis mat og opphold under prosjektets varighet.

I Sápmi og Kautokeino kan vi i år, 2024, markere at det er 130 år siden de første samene i 1894 dro til Alaska, som hører til Amerika.

Også fire år senere, i 1898 ble samer fra Kautokeino og andre områder hyret av amerikanske myndigheter til å reise til Alaska for å drive med opplæring av reindrift, og i 1908 til øya Newfoundland i Canada. I 1921 ble samene hyret til Baffin Island, Canada, for å etablere reindrift også der.

Kautokeino historielag har publisert artikler også om disse ekspedisjonene, i årbøkene for 2021 og 2022.

I denne artikkelen vil vi fortelle om den første gruppen, som dro i 1894, for 130 år siden.

### **Sheldon Jackson (1834-1909)**

Sheldon Jackson var utdannet som teolog og var misjonær og politiker. Som politiker hadde han nasjonalt ansvar for indianerne og inuittene, og etablerte blant annet skole for dem. Jackson ble Alaskas utdanningsminister i 1885 og innførte en streng assimileringsspolitikk på skolene. Jackson hadde sett at Alaska hadde store utfordringer og mye lovløshet, der gullgravere, jegere, soldater og sjømenn (sannsynligvis kjøpmenn) ranet området for verdier. Han hadde bedt amerikanske myndigheter om å vedta lover for administrasjonen av Alaska og om å bevilge penger spesielt til utdanningsformål. Alaska var en relativt ny del av USA på den tiden. USA hadde kjøpt Alaska fra Russland i 1867. Russland var i økonomiske problemer etter Krimkrigen og fryktet også at territoriet kunne gå tapt til Storbritannia. Så de bestemte seg for å selge Alaska til USA, for å få en økonomisk kompensasjon for området. Betalingen var på 7,2 millioner dollar. Dagens verdi av dette utgjør omkring 90 millioner dollar, eller 1 milliard norske kroner.

Den amerikanske regjeringen hadde allerede flere ganger forsøkt å etablere reindrift i Alaska og hadde ansatt reindriftsutøvere (tsjuksjere) fra Sibir for å innføre reinsdyr til Alaska og lære inuittene reindrift. Inuittene og tsjuksjerne kom ikke overens, og tsjuksjerne trivdes ikke i Alaska. Så myndighetene bestemte seg for å lete etter reingjeterne i Skandinavia. Staten hadde allerede kjøpt en del rein i Sibir. Denne første ekspedisjonen hadde ikke med seg reinsdyr fra Sápmi, mens den andre ekspedisjonen fire år senere hadde med seg over fem hundre rein.

## Hvorfor reindrift?

Formålet med etableringen av reindrift var å forbedre levekårene spesielt for inuittene, å skaffe mat og klær, og å transportere varer, post og mat med rein. Jackson hadde nedlatende holdninger overfor de lokale urbefolkningenes levesett og kultur på den tiden, og ønsket å løfte inuittene ut av den usiviliserte tilstanden de levde i. Disse menneskene var i en svært vanskelig situasjon, med matmangel, drukkenskap, sykdom, og mange som døde. Jackson jobbet derfor for etablering av skoler for urbefolkningen i regionen. Dessverre fikk ikke barna lære sitt eget språk, og heller ikke snakke sitt eget språk på skolene, og de ble straffet hvis de gjorde det.

Det var stor hungersnød i Alaska, og mange mennesker døde av sult fra 1850-tallet til 1890-tallet. Russiske kjøpmenn hadde i lang tid, i alle fall fra ca. 1780, vært i Alaska etter pels fra forskjellige dyr, og hadde utarmet området, som den gang tilhørte Russland. De merket seg mengden av pelsdyr i de nordlige regionene av Alaska og dro dit som regelrett røvere og mordere. Fra slutten av 1700-tallet kom også fiskere og fangstmenn langveis fra med store båter og effektive fiskemetoder, og de etablerte også handelsposter der lokalbefolkningen kunne bytte bort skinn og pelsverk mot vestlige varer. De brakte skytevåpen til folket i området, for at de skulle skaffe mer pels. Dette intensiverte uttak av viltressursene både til lands og til vanns, og forstyrret og utarmet den tradisjonelle levemåten og levebrødet. Kolonistene hadde også brakt med seg farlige smittsomme sykdommer og alkohol, og befolkningen i området halverte seg i løpet av disse tidene på grunn av sykdom og fattigdom. Dette førte til mye elendighet. På slutten av 1800-tallet kom det også mange tilreisende til Nome-området i Alaska for å utvinne gull, og det førte heller ikke med seg noe godt for urbefolkningen i området.

Da tsjuksjerne, som tidligere hadde blitt hyret fra Russland og ansatt for å lære inuittene reindrift, ikke kom overens med inuittene og dro hjem igjen, begynte myndighetene å se etter andre til jobben. Sheldon Jackson, som også var ansvarlig for etableringen av reindrift i Alaska, hadde hørt om Skandinavia og deres velfungerende reindrift, og i 1893 søkte han gjennom norske aviser etter folk som kunne jobbe med rein. Han kom i kontakt med William Alexius Kjellmann, som var fra Talvik i Alta. Han var født i 1861 og hadde emigrert til Amerika i 1883. Mange meldte til Sheldon Jackson at samene er de rette til å drive reindrift, og lære det til de lokale inuittene.

## Hvem dro?

Jackson sendte William Kjellmann til Finnmark for å finne samer som kunne dra til Alaska. Kjellmann ankom Hammerfest 8. mars 1894, og allerede etter tre uker, den 30. mars 1894, hadde han vært i Kautokeino og gjort avtale med seks familier og en ungkar som ville reise til Alaska for 3 år. De brukte altså ikke lang tid på å bestemme seg for å slå til på dette overraskende tilbudet. Det må ha vært både modige og driftige mennesker som tok en så hurtig avgjørelse om å dra helt til den andre siden av kloden. Kjellmann jobbet med administrering av reindrift i Alaska frem til rundt 1900. Så ble han som mange andre rammet av gullfeberen og reiste sin vei. Derimot jobbet Jackson med reindriftprosjektet så lenge han levde, frem til 1909.

Allerede 10. april 1894 la de ut på den lange reisen, bare en måned etter at Kjellmann kom med forespørselen, og ankom Teller reindriftsstasjon 29. juli 1894. Turen tok 3,5 måneder! Først dro de til Hammerfest og derfra med båt, sannsynligvis til Trondheim og deretter med tog til Kristiania. Derfra fortsatte de med dampbåten «Island» til New York, hvor de ankom 12. mai. Turen gikk deretter til Madison, hvor Kjellmanns familie bodde, og derfra til St. Paul. Deretter reiste de med tog til Seattle. Det var mange problemer og vanskeligheter på jernbanelinjen, og de kom derfor for sent til skipet som skulle ta dem til Alaska, og først 4. juni kunne de dra videre til San Francisco, hvor de måtte vente i 12 dager før de kunne gå om bord i en hvalbåt med kurs for Alaska, til Teller reindriftsstasjon. Det var deres destinasjon, og dit kom de frem 29.07.1894.

De som dro til Alaska i 1894 var seks familier og en ungkar, samt 11 gjeterhunder:

1. Per Aslaksen Rist (1843–1922) og hans kone Berit Anne Andersdatter Spein (1854–1927). De hadde to døtre med seg til Alaska: Marit Persdatter Rist (f. 1886) og Inger Persdatter Rist (f. 1886, død ca. 1909). Opplysningene er fra Ørnulv Vorrens bok Samer, rein og gull i Alaska, mens opplysninger vi har kommet over i ettertid kan bety at kona og døtrene reiste over senere. Familien bosatte seg i alle fall i Amerika.
2. Johan Svendsen (Speinsen) Tornensis (1857-1931) og hans kone Marit Grete Salomonsdatter Näkkälä (1866-1946). De hadde med seg datteren Berit Johansdatter Tornensis (f. 1893). Familien bosatte seg i Amerika.
3. Mikkel Josefsen Näkkälä (1862-1915) og hans kone Berit Anne Klemetsdatter Hætta (1870-1934). De ble lenger enn avtalt tid, men returnerte senere til Kautokeino.
4. Samuel Johnsen Kemi (1849-1909) og hans kone Kirsten Persdatter Bals (1867-1929). De hadde med seg sønnen Samuel Samuelsen Kemi (1890-1955) og datteren Karen Samuelsdatter Kemi (1894-1992). Per (1895) og Inger Marie (1897) ble født i Alaska. Ifølge folketellingen i 1900 bodde familien i Kautokeino i desember 1900.
5. Mathis Aslaksen Eira (1869-1950) og hans kone Berit Johansdatter Hætta (f. 1857-1897), samt sønnen Aslak Mathisen Eira (1890-1976). Datteren Berit Mathisdatter Eira (1895-1973) ble født i Alaska. Mathis returnerte til Kautokeino som enkemann med barna i 1897.
6. Aslak Larsen Somby (1842-1920) og hans kone Brita Olsdatter Nango (1848-1939). De hadde med sitt yngste barn, 12 år gamle Berit Anne Aslaksdatter Somby (1882-1976). Ifølge folketellingen i 1900 bodde familien i Kautokeino i desember 1900.
7. Fredrik Larsen (f. 1876), ungkar. Han jobbet med rein i Alaska i lang tid. Vi har ikke mer informasjon om ham.

Disse 7 mennene hadde signert en treårskontrakt om å jobbe som reindriftsgjeterere ved Teller reindrifstasjon i Alaska, hvoretter de kunne dra hjem hvis de ville. Også konene fikk lønn. Noen returnerte hjem, andre slo seg ned i Amerika. Noen etablerte sine egne reinhjorder, og noen fant gull. Noen kjøpte land og tok seg forskjellig arbeid.

## Hvem var de?

### **Per Aslaksen Rist (1843-1922) og hans kone Berit Anne Andersdatter Spein (1854-1927)**

Per Aslaksen Rist og hans kone Berit Anne Andersdatter Spein var søskenbarn, gift i 1875. Per var sønn av Marit Andersdatter Spein og Berit Anne var datter av Anders Andersen Spein, og moren hennes var Juhu-Inga, Inga Johannesdatter Hætta. Berit Anne var helsøster til Oskal-áddjá, Anders Andersen Spein (1851-1928) (En velkjent person i Kautokeino). De hadde to voksne sønner, som ble værende i Kautokeino, og to døtre som dro med dem til Alaska. Den yngre datteren døde ung. Den eldste datteren, Máret, giftet seg med Hedley E. Rødmyr. Han var født i Langfjordbotn i Altafjorden i 1866 og kom til Amerika i 1884 sammen med sine foreldre. I Amerika tok han navnet Redmyr. Máret og Hedley hadde to døtre, Ingaborg og Margaret. Máret skilte seg fra Hedley Redmyr og giftet seg med Andrew Bahr (Anders Bær), som tilbrakte mange år med å føre en stor reinhjord fra Alaska til Canada, over Mackenziefloden. Denne ekspedisjonen varte i fem år fra 1931-1935. Den er mye omtalt, og både Ørnulv Vorren og andre har skrevet om den. Også Redmyr var ansatt av Jackson og har deltatt i reindriftsekspedisjoner i Alaska.

Per Aslaksen Rist hadde også to barn med andre kvinner, og begge disse reiste til Alaska med Manitoba-ekspedisjonen fire år senere, i 1898.

Per Aslaksen Rist returnerte til Kautokeino etter avtalens utløp, men dro tilbake til Amerika for godt i 1901. Der har familien bodd i Poulsbo, Washington og er gravlagt der.

I Kautokeino historielags årbok 2024 er det en egen artikkel om denne familien.

### **Johan Svendsen Tornensis (1857-1931) og Marit Grete Salomonsdatter Näkkälää (1866-1946)**

Marit Grete Salomonsdatter Näkkälää og Berit Anne Andersdatter Spein var halvsøstre. Marit Grete var også halvsøster til Oskal-áddjá, (Anders Andersen Spein (1851–1928)). Johan og Marit Grete var søskenbarn, og de giftet seg i 1891.

Johan Svendsen Tornensis og Marit Grete Salomonsdatter Näkkälää hadde ett barn med seg da de dro, Berit Johansdatter Tornensis (1893-1919). Hun døde av spanskesyken i 1919. Vorren skriver at de fikk fem barn i Amerika.

De returnerte ikke til Norge etter at avtalen utløp, men ble værende i Amerika. De drev sin egen reindrift i Alaska i mange år og var deretter i Nome som gullgravere. Etter det flyttet Johan og Marit Grete til Poulsbo i delstaten Washington, hvor andre samer bodde. De kjøpte seg land der, og fikk mange barn.

De kom på besøk til Kautokeino til 1900, og returnerte til Amerika i juli 1901. I folketellingen av 1900 er det notert at Johan er fh. gullgraver og lever av sine midler. De eldre barna oppholdt seg i Amerika på den tiden, men de hadde med seg yngstebarnet Margrethe, født i Alaska i 1898.

I Kautokeino historielags årbok 2024 er det en egen artikkel om denne familien.

Under bildet på side 38:

-----  
Mikkel Josefsen Näkkälää. Foto: Sophus Tromholt 1882-1883/Universitetsbiblioteket i Bergen.  
<https://marcus.uib.no/>  
-----

## **Mikkel Josefsen Näkkälää (1862-1915) og Berit Anne Klemetsdatter Hætta (1870-1934)**

Mikkel Josefsen Näkkälää var fetter til både Berit Anne Andersdatter Spein (familie 1) og Marit Grete Salomonsdatter Näkkälää (familie 2). Mikkel var halvbror (samme mor) og altså også svoger til Johan Svendsen Tornensis (familie 2).

Mikkel Josefsen Näkkälää og Berit Anne Klemetsdatter Hætta returnerte ikke til Kautokeino før det hadde gått en tid, men etablerte sin egen reindrift. I 1897 lånte Mikkel Josefsen Näkkälää og hans halvbror Johan Svendsen Tornensis i USA 100 rein hver av staten for å starte sin egen drift. Etter fem år skulle de gi tilbake 100 rein og selv få beholde det antallet rein som var kommet til utover det de lånte. De var de første som inngikk en slik avtale.

I desember 1896 la Mikkel Josefsen Näkkälää, Per Aslaksen Rist og William Kjellmann ut på den lengste turen med rein noensinne, både med tanke på distanse og tid. De gikk fra Teller reindrifstasjon, via Unalakleet og Yukon til Bethel og tilbake. Luftlinja mellom disse stedene er 2000 km, og den faktiske distansen er det mangedobbelte. Med denne prestasjonen beviste de at reinen er et bedre trekkdyr enn noe annet dyr, og mye mer effektivt enn hundespenn, og at samene har de ferdighetene som behøves. I løpet av denne turen skulle de også utforske reinbeiteforholdene og mulighetene for å etablere reindrift i områdene. Funnene deres ga et enda bedre grunnlag for å utvide reindriften i Alaska og Canada og bringe flere samer dit.

Selv om Mikkel Josefsen Näkkälää hadde startet sin egen private reindrift (han søkte i alle fall), valgte han og hustruen å flytte tilbake til Kautokeino noen år senere. Da var Mikkel blitt rik av gullgraving og de levde godt av denne formuen. Mikkel døde 15. februar 1915 på Hammerfest sykehus, 53 år gammel. Enken hans, Berit Anne Klemetsdatter Hætta, var nå en velstående enke og giftet seg med den betydelig yngre Oskal-Biera (Per Anders Oskal). Mikkel og Berit Anne hadde ingen barn. Hun fikk heller ikke barn med Oskal-Biera. Berit Anne levde til hun ble 64 år gammel.

Berit Anne Klemetsdatter Hætta var nær slekt av Berit Anne Andersdatter Spein (familie nr. 1).

Per Ivar Sombys bok har et portrett av Mikkel Josefsen Näkkälää, tatt av Sophus Tromholt i 1882-1883, s. 67 og 35.

## **Samuel Johnsen Kemi (1849-1909) og Kirsten Persdatter Bals (1867-1929)**

Datteren Karen Samuelsdatter Kemi, som var med til Alaska, er bestemor til nåværende ordfører i Kautokeino, Anders S. Buljo. På samisk het hun Sámmol-Gáren, og har mange etterkommere i Kautokeino i dag. Kirsten Persdatter Bals var kusine til Aslak Larsen Somby (familie nr. 6). Samuel og Kirsten hadde to barn med seg til Alaska, Samuel, født i 1890 og Karen, født i 1894. Ifølge Kautokeino-slekter returnerte Samuel Johnsen Kemi til Kautokeino med familien sin i 1901, men ifølge folketellingen i desember 1900 bodde familien i alle fall i Kautokeino da.

Samuel Johnsen Kemi returnerte til egen reindrift etter at familien kom tilbake til Kautokeino. Han døde i 1909, 60 år gammel.

Vorren skriver at to barn ble født i Alaska/Amerika, Per i 1895 og Inger Marie i 1897. Kirsten Persdatter Bals var 42 år gammel da hun ble enke og hadde mange barn, den eldste var da 19 år, og den yngste to år gammel. Da bodde hun i Kautokeino.

Sámmol-Gárens barnebarn Karen Anne Andersdatter Buljo (f. 1962) husker at bestemoren fortalte henne at folk i Canada spiste merkelige dyr, som hun omtalte som en stor gnager. En annen ting hun fortalte om var en gang noen skulle fyre opp et bål ute og fant noe trevirke og ville ta det. Da kom en mann hastene og sa at de holdt på å skjende graven til hans gamle far. Sammen innså at det var andre begravelsesskikker der enn de hadde. Sámmol-Gáren hadde lært engelsk, og kunne fortsatt litt engelsk på sine gamle dager. Hun fortalte også at moren hennes, Kirsten Persdatter Bals, fungerte som håndverkslærer, hun skulle lære lokalbefolkningen å sy skotøy og klær av reinskinn.

Sámmol-Gáren pleide å snakke om tiden i Alaska, men som vanlig har ikke den yngre generasjonen tatt vare på fortellingene, så mye har gått tapt. Sámmol-Gáren pleide å drømme om å besøke området der hun hadde vært som barn. Hun døde i 1988, 94 år gammel.

Under bildet på side 39:

-----  
Samuel Johnsen Kemi og Kirsten Persdatter Bals. Faksimile fra Ørnulv Vorren. s. 49. *Bilde: Rapport 1894*  
-----

## **Mathis Aslaksen Eira (1869-1950) og Berit Johansdatter Hætta (1857-1897)**

Mathis Aslaksen Eira ble kalt Sire-Máhtte. De hadde med sønnen Aslak Mathisen Eira (1890-1976). Berit Mathisdatter Eira (1895-1973) ble født i Alaska. Mathis sin kone, Berit Johansdatter Hætta, døde i Alaska i mars 1897, og Mathis Aslaksen Eira returnerte til Kautokeino med barna i 1897, da arbeidskontrakten ved Teller stasjon utløp. Folketellingen fra 1900 viser at han bor i foreldrenes siida med barna sine. I 1903 flyttet Mathis Aslaksen Eira til Karasjok, og i 1904 giftet han seg med enken Karen Andersdatter Somby (1858-1945). I slektsboka for Karasjok er Karens etternavn oppgitt å være Eira (s. 148, men Eira var hennes første manns navn. Karen A. Somby var født i Kautokeino). Videre står det at Mathis Aslaksen Eira deretter flyttet til Porsanger i 1911. Vi ser også at Mathis Aslaksen Eira igjen ble enkemann. Hans kone Karen døde i Steigen i februar 1945. De var antagelig evakuert dit under krigen.

Mathis Aslaksen Eira hadde to barn, og sønnens etterkommere er blant annet Áilen-Nigás slekt i Jergul, Karasjok, samt Áilen-Nigás tre søstre, der en bodde i Jergul, en i Belgia og den tredje i Utsjoki i Finland. Alle disse har etterkommere.

Mathis Aslaksen Eiras datter Berit giftet seg med Nils Nilsen Dalseng. De bodde i Karasjok og har etterkommere.

## **Aslak Larsen Somby (1842-1920) og Brita Olsdatter Nango (1848-1939)**

De etterlot sine voksne barn i Kautokeino, to sønner, samt en datter, som ifølge slektsboka vokste opp i Alta. Deres yngste barn var med i reisefølget, 12 år gamle Berit Anne Aslaksdatter Somby (1882-1976).

Aslak Larsen Sombys og Brita Olsdatter Nangos barn (som levde opp) var:

- Ole (f. 1870. Ingenting mer er kjent om ham)
- Marit Aslaksdatter Somby, (1874-1916) Født i Alta (ifølge slektsregisteret), ingen etterkommere.
- Per Aslaksen Somby, (1875-1942). Gift med Inger Maria Nilsdatter Turi (1889-1953). Noen av deres etterkommere er barn av Nils Somby og Bojena-Risten, Kristine Mathisdatter Skum; Aslak Persen Somby (Per Ivar Somby far); Ellen Persdatter Somby, gift med Mathis Nilsen Vars.
- Inger Aslaksdatter Somby, (1876-??) Gift med Nils Persen Utsi, (1868-1929). Det var ingen etterkommere så vidt vi vet.
- Berit Anne Aslaksdatter Somby (1882-1976). Hun var med til Amerika. Gift med Mathis Mathisen Gaup, Gáre-Máhtte (1883-1944) da hun returnerte til Sápmi. De var blant annet «Fire-Máhttes», Mathis M. Gaups besteforeldre, og det finnes mange andre etterkommere.

Aslak Larsen Somby hadde en datter utenfor ekteskap:

- Marie Jensine Aslaksdatter Somby, (1868-1930). (Mor: Maria Eliasdatter Ylitalo (Øvergård) (1838-1918). Marie Jensine ble gift i Karasjok, med enkemann Klemet Nilsen Suosjavri (1841-1903). De dro til Alaska på Manitoba-ekspedisjonen i 1898, og Klemet døde der i 1903. Marie Jensine kom tilbake til Karasjok, og døde der i 1930. Marie Jensine hadde ingen barn. Aslak L. Sombys kollega på ekspedisjonen i 1894, Per Aslaksen Rist, hadde også et barn med Maria Eliasdatter Ylitalo, nemlig Johan Petter Persen Rist (1872-1951) (kalt Márjos). De to halvsøskenene, Marie Jensine og Johan Petter, reiste altså sammen til Amerika under Manitoba-ekspedisjonen i 1898, og begge returnerte til Sápmi.

Aslak Larsen Sombys familie returnerte også til Norge. Ifølge folketellingen av 1900 bodde de i Kautokeino og er registrert som reindriftsutøvere.

Folketellingen fra 1910 angir at familien returnerte fra Amerika i 1901, men de må ha ankommet tidligere, ettersom de allerede var i Kautokeino på slutten av år 1900. Ifølge folketellingen fra 1910 bodde Aslak Larsen Somby, med kone og datter Máret i Øksfjord i Loppa. I boka til Vorren og slektsboka for Kautokeino står det at Aslak Larsen Somby bodde i Nordland da de kom tilbake. Aslak Larsen Sombys oldebarn, Johan Anders Somby (f. 1960), sier at de bare ble der i kort tid. Videre forteller oldebarnet Per Ivar Somby (f. 1965) at familien bodde i Øksfjordbotn, Midtnæs, og Aslak da var registrert som sjøsamisk fisker. Dette bekreftes også av folketellingen. Aslak og Brita flyttet til Alta, Rafsbotn i juli 1920, og Aslak døde en måned senere. Brita står i folketellingen 1920 bosatt hos Inger og Nils Persen Utsi i Rafsbotn i Alta. Brita Olsdatter Nango døde i 1939.

## Fredrik Larsen (f. 1876)

Fredrik Larsen var ugift. Han returnerte ikke til Sápmi ved avtalen utløp. Vi vet ikke om han gjorde det senere. Vi ser at to andre samiske reingjeter, halvbrødrene Johan Speinsen Tornensis og Mikkel Josefsen Näkkälää, kjøpte og lånte 100 reinsdyr hver fra den amerikanske staten for å starte sin egen reindrift. Fredrik Larsen hadde jobbet ved Teller reindriftsstasjon som statlig reingjeter, og han kan ha fortsatt som reingjeter eller selvstendig reineier. Vi har ikke opplysninger om hans videre liv.

William Alexius Kjellmann dro til Norge sammen med dem som reiste tilbake etter den tre år lange avtaletiden. Han begynte umiddelbart å lete etter nye folk som kunne reise til Alaska, og resultatet ble den store Manitoba-ekspedisjonen med 539 rein og 113 samer som dro til Amerika/Alaska i 1898, fire år etter den første ekspedisjonen, som er temaet for denne artikkelen.

## Kart over slektskap mellom de første samene som reiste til Amerika

Berit Anne Andersdatter Spein og Marit Grete Salamonsdatter Näkkälää var halvsøstre (samme mor)

Berit Anne Andersdatter Spein og hennes mann Per Aslaksen Rist var søskenbarn (Berit Annes far og Pers mor var søsken)

Marit Grete Salamonsdatter Näkkälää og hennes mann Johan Svendsen Tornensis var søskenbarn (deres mødre var søsken)

Johan Svendsen Tornensis og Per Aslaksen Rist var svogre (spiležagat på samisk)

Johan Svendsen Tornensis og Mikkel Josefsen Näkkälää var halvbrødre (samme mor)

Mikkel Josefsen Näkkälää og Berit Anne Andersdatter Spein var søskenbarn (deres mødre var søsken)

Mikkel Josefsen Näkkälää og Marit Grete Salamonsdatter Näkkälää var dobbeltsøskenbarn (fedrene var brødre, mødrene søstre)

Mikkel Josefsen Näkkälää og hustru Berit Anne Klemetsdatter Hætta. Mikkel var sin svigermors fetter

Berit Anne Andersdatter Spein og Berit Anne Klemetsdatter Hætta: Hætta var datter av Speins kusine

Marit Grete Salamonsdatter Näkkälää og Berit Anne Klemetsdatter Hætta: Hætta var datter av Näkkälääs kusine

Kirsten Persdatter Bals (fra familie 4) var kusine til Aslak Larsen Somby (fra familie 6) (Kirstens mor og Aslaks far var søsken)

Berit Johansdatter Hætta (familie 5) sin farfar var lærer Isak Olsen Hætta, som var aktiv ved Kautokeino-opprøret. Berit J. Hættas farbror var lensmann til 1852, Ole Isaksen Hætta, som presten Stockfleth fikk avsatt. Berit J. Hættas mor var datter av klokker og lærer Clemet Gundersen.

## Newfoundland-ekspedisjonen 1908-1910

På Newfoundland i Canada var det også en intensjon om å etablere reindrift der i 1908. Vi nevner denne ekspedisjonen, fordi en av familiene fra 1894 var med også her.

Aslak Larsen Somby (1842-1920) og Brita Olsdatter Nango, som hadde vært med i den aller første ekspedisjonen til Alaska i 1894, dro til Newfoundland for å etablere reindrift der. Denne ekspedisjonens varighet var fra 1908 til 1910.

Familien Somby reiste derimot hjem samme år som de kom (de ankom i oktober, og dro tilbake til Sápmi i desember 1908) etter å ha ført 50 rein fra Nord-Newfoundland sørover til Millertown. De 50 reinene ble kjøpt av A.N.D. Company. Lederen på denne ekspedisjonen var den legendariske Matthie Mitchell. På denne reisen til Newfoundland hadde Aslak Larsen Somby og kona følge av to av sine voksne barn, deres 24 år gamle datter Marit, og sønnen Per (Boja Biera), som var 23 år gammel. I folketellingen fra 1910 står det at Marit har vært i både Alaska - (tilbakeflyttet 1901), og Canada (Newfoundland) - (tilbakeflyttet 1909). Vi har derimot forstått at det var Berit Anne som var med til Alaska i 1894, og kom tilbake rundt 1900, mens det var Marit som var på Newfoundland (i 1909). At Marit og Per var på Newfoundland fremgår av kildene som Kristine Nystad har brukt som grunnlag for artikkelen sin i Kautokeino historielags årbok 2022.

De andre familiene på denne ekspedisjonen ble sannsynligvis der gjennom avtalte tiden. Reindriften gikk bra så lenge samene ivaretok den. Da samene returnerte til Sápmi, døde reindriften etterhvert ut på Newfoundland.

Aslak Larsen Somby og familien hans førte som sagt en reinflokk fra Nord-Newfoundland til sørkysten av øya, noe som var en svært vanskelig reise, som beskrives i biografien om ekspedisjonslederen Mattie Mitchell, skrevet av Gary Collins. Kristine Nystad har skrevet en artikkel om reindriften på Newfoundlands i årboken til Kautokeino historielag i 2022. Kristine Nystads bestefar, Johan Nilsen Turi fra Máze, født 08.03.1893, var som 14 åring med på Newfoundlands-ekspedisjonen (1908-1910). med foreldrene sine

Kristine Nystads artikkel i Kautokeino historielags årbok for 2022 er en utførlig beskrivelse av forsøket på etablering av reindrift på New Foundland i Canada 1908-1910; og i årbok 2021 om forsøk på etablering av reindrift på Baffinøya i Canada 1921-1923, der hennes bestefar, nå som voksen familiefar, igjen var med. Denne kontrakten var i utgangspunktet for tre år, men kvinner og barn dro

hjem etter ett år og tre gjeterne ble igjen. Også de kom tilbake til Sápmi etter to år. De brøt den treårige kontrakten.

Under bildet på side 35:

-----  
Dette kan være i Alaska i 1895. Vi tror personene på bildet er Samuel Johnsen Kemi, sannsynligvis med komsebarnet Karen Samuelsdatter Kemi (f. 1894), Mathis Aslaksen Eira med sønnen Aslak Mathisen Eira og kona Berit Johansdatter Hætta, Brita Olsdatter Nango og hennes mann Aslak Larsen Somby, Kirsten Persdatter Bals med sønnen Per Samuelsen Kemi (født i Alaska 1895), William A. Kjellmann, Johan Svendsen Tornensis, Per Aslaksen Rist, Marit Grete Salomonsdatter Näkkälää med datteren Berit Johansdatter Tornensis, Mikkel Josefsen Näkkälää og hustru Berit Anne Klemetsdatter Hætta. Mangler på bildet: Per A. Rists hustru Berit Anne Andersdatter Spein og døtrene Marit og Inger (de tre kom muligens over senere), Aslak Larsen Sombys datter Berit, Samuel Johnsen Kemis sønn Samuel Samuelsen Kemi, og Fredrik Larsen.

*Foto: George H Knight, San Francisco. Per Ivar Somby har fargelagt bildet.*

---

Under bildet på side 37:

-----  
Vi antar at bildet viser:

Stående: Samuel Johnsen Kemi og komsebarnet Karen Samuelsdatter Kemi (f. 1894), Mikkel Josefsen Näkkälää, Mathis Aslaksen Eira, William A. Kjellmann, Per Aslaksen Rist, Johan Svendsen Tornensis og Aslak Larsen Somby.

Sittende: Kirsten Persdatter Bals og sønnen Per Samuelsen Kemi (f. 1895), Marit Grete Salomonsdatter Näkkälää og datteren Berit Johansdatter Tornensis, Berit Anne Klemetsdatter Hætta, gutten Aslak Mathisen Eira og mora Berit Johansdatter Hætta, og Berit Olsdatter Nango.

Foto:

*Foto: George H Knight, San Fransisco. Bildet er fargelagt av Per Ivar Somby*

Under bildet oppe til venstre på side 41:

-----  
Brita Olsdatter Nango og hennes datter Berit Anne. Bildet finnes i fargelagt versjon i Per Ivar Sombys bok, s. 73. *Foto: Sophus Tromholt 1882-1883/Universitetsbiblioteket i Bergen.* <https://marcus.uib.no/>

---

Under bildet oppe til høyre på side 41:

-----  
Aslak Larsen Somby. *Foto: Sophus Tromholt 1882-1883/Universitetsbiblioteket i Bergen.* <https://marcus.uib.no/>

---

Under bildet nede på side 41:

-----  
Teller reindriftsstasjon. Vi antar at personene er, fra venstre: Berit Johannesdatter Hætta, Fredrik Larsen, Brita Olsdatter Nango, Aslak Eira (5 år), Mathis Aslaksen Eira, Johan Svendsen Tornensis, Aslak Larsen Somby, Per Aslaksen Rist og Berit Anne Andersdatter Spein, og Berit Anne Somby (12 år). *Foto: Howard Emery, 1895. Bildet er fargelagt av Per Ivar Somby.*

---

## Kilder:

Blix, Erik Schytte (1987). *Karasjokslekter* (Vol. 15, p. 600). Norsk folkemuseum, distrib.: Davvi Media, Karasjok.

Collins, Gary (2011). *Mattie Mitchell. A Biography. Newfoundland's greatest frontiersman.* Flanker Press Limited. St. John's

*Folketellinger*. 1865, 1875 og 1900 Kautokeino/Guovdageaidnu. Registringssentral for historiske data. Universitetet i Tromsø

Johansen, Dag Ove (2014). *Landet bakom* (p. 156). Bondes forlag

Johansen, Dag Ove (2002). *Boka mi : Sjamanens rike. Skarven, 2002, (ráidu 12 girjji), Sjamanens rike finnes også som lydbok, Cappelen/Damm 2022)*

NRK TV-program Johs Kalvemo, Berit Solveig Gaup og Anders Tornensis (1993). *Fra Finnmark til Alaska* (Sámis Alaskai) <https://tv.nrk.no/program/SATV76000193>

NRK TV-program Sámit ... over there (1995) <https://tv.nrk.no/program/SATV75003195> (1995)

Nystad, Kristine (2021) *Bafffinsullui bálkáhuuvvon oahpahit inuihtaide boazodoalu 1921-1923*. Guovdageainnu historjásearvvi jahkegirji 2021/Kautokeino historelags árbok 2021.

Nystad, Kristine (2022) *Vulge Newfoundlandii boazobargin*. Guovdageainnu historjásearvvi jahkegirji 2022/ Kautokeino historelags árbok 2022.

Oskal, Inger-marie og Nystad, Inger Marie Kristine (2023): *Oskalsohka*.

Solbakk, J. T. & Solbakk, Aage. (2009). *Sámit bálvalusas Alaskas: "Amerihká breavat" Nuorttanastes 1901-1937: Vol. Vol. 2* (p. 156). ČálliidLágádus.

Somby, P. I., Tromholt, S., Utsi, K. M., Wonterghem, M. van, & Norges dokumentarv. (2019). *Folket under nordlyset: Sophus Tromholts fotografier fra årene 1882-1883 i farger = The people under the northern lights = Álbmot guovssahasa vuolde = People under the northern lights = Álbmot guovssahasa vuolde* (p. 130). ČálliidLágádus.

Steen, A., Aarseth, O., & Norsk folkemuseum. (1992). *Kautokeinoslekter: Vol. b. 14* (2. utg., 2. oppl. rev. og utvidet av Ola Aarseth., p. 471). Norsk folkemuseum; Karasjok: distribuert av Davvi Media o/s.

Schytte Blix, Erik. *Karasjokslekter*. Norsk folkemuseum (1987). Revidert av Georg og Ingrid Næss. Karasjok: distribuert av Davvi Media o/s.

Vorren, Ørnulv (1990). *Samer, rein og gull i Alaska: emigrasjon av samer fra Finnmark til Alaska* (p. 229). Davvi media.

## Internet:

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/04/29/saamelais-et-pelastivat-alaskan-nalanhadalta>

[https://en.wikipedia.org/wiki/Sheldon\\_Jackson](https://en.wikipedia.org/wiki/Sheldon_Jackson)

**Personlige kilder:**

Poortvliet, Sharon (1999). Brev om Berit Anne Spein og Per A. Rist og deres etterkommere.

Buljo, Karen Anna Andersdatter, f. 1962

Somby, Berit Sara, f. 1954

Somby Johan Anders, f. 1960

Somby, Per Ivar, f. 1965

Vars, Britt Inga, f. 1959